

Riskitietoisuus ja tarve elämänhallintaan vanhemmuuden haasteena

Kommenttipuheenvuoro /Jaana Ranttilä 14.1.2012

Tutkija Kaisa Ketokivi piirtää aidon oloisen kuvan yksilökeskeisestä yhteiskunnasta, jossa vanhemmuuskin on oma, yksilöllinen valinta ja johon liittyy maksimaalinen vastuu lasten hyvästä kasvatuksesta. Vastuun kantamisen keinoina ovat riskitietoisuus ja elämänhallinta. Ne ovat korvanneet perinteisemmän, yhteisöllisen elämäntavan, johon on kuulunut mm. naapuriapu ja isovanhempien ja muiden sukulaisten muodostama tukiverkosto. Molemminpuolisuus ihmissuhteissa on lakannut, lukuun ottamatta aivan lähisuhteita.

Tutkija Johanna Hurtigia sanoi Kirkon lapsi- ja nuorisotyön neuvottelupäivillä Jyväskylässä, että riskitietoisuus ja huolilähtöisyys synnyttää asiantuntijakeskeisyyttä ja ammattimaista lähestymistapaa, joka epäilemättä – tämä on oma tulkintani – on lisäämässä vanhemmuuden vastuutaakkaa. Tulevaisuutta Johanna Hurtig kehottaa lähestymään, ei huolesta käsin, vaan pysähtymällä. Pysähtymisen hän määritteli lapsen tai nuoren kohdalle pysähtymiseksi ja kiinnostuneeksi kuuntelemiseksi ja kuulemiseksi: kuka ja millainen tuo lapsi tai nuori on? Se on siis dialoginen tila.

Pysähtyminen on lähellä molemminpuolisuuden käsitettä ja se onkin yksilökeskeisyyden kääntöpuoli. Molemminpuolisuus perustuu jakamiseen, vastavuoroisuuteen ja luottamukseen ihmisten välillä, että on mahdollista saada ja antaa fyysistä ja henkistä apua ja tukea. Molemminpuolisuus ei rakennu elämänhallinnan, vaan elämän jakamisen varaan. Riskejä ei elämästä voi poistaa, mutta vaikeuksia kohdatessa ei jää yksin ja elämän sietämättömän kohtaaminen tulee siedettävämmäksi jakamisen kautta.

Jos molemminpuolisuutta ei ole, elämän jakamisesta tulee väistämättä elämänhallintaa ja riskitietoisuutta. Turvallisuus on omilla, ei jaetuilla harteilla. Yksilökeskeinen elämäntapa, vain omat hartiat – elämäntapa, on rakentunut kaikkien yhteiskunnallisten ja sosiokulttuuristen muutosten myötä. Yksi tekijä on ollut myös uskonnon roolin mureneminen yhteiskunnallisella tasolla. Uskonto ei enää itsestään selvästi tarjoa elämään toivoa ja merkitystä eikä perimmäistä turvaa. Jumalan hartioihinkaan ei voi turvata.

Psykologisen tietämyksen lisääntyminen on tuottanut myös helposti lähestyttävän elämänhallinta ja elämäntaito oppaiden julkaisubuumin. Vanhemmat lukevat, kuinka asioiden pitäisi olla. Kehityspsykologisen kiintymyssuhdejattelun ei pitäisi tuottaa vanhemmille kuitenkaan huolta siitä, kuin nyt luodaan turvallinen kiintymyssuhde, vaan auttaa aikuista pysähtymään lapsen kohdalle. Turvallisten kiintymyssuhteiden tarkoitus on luoda pohja, psyykinen alusta mieleen sille, että molemminpuolisuus voi mahdollistua ihmissuhteissa. Kokemuksemme vuorovaikutussuhteista, erityisesti lapsen ja vanhemman välillä, luovat suhteessaolemisen perusmielikuvat mieleemme ja niiden läpi katsomme tai koemme maailmaa ja vuorovaikutuksessa

olemista. Suhteessaolon kokemus voi olla (ääripäissään) toisiin luottava ja molemminpuolisuuteen turvaava tai sitä voi ohjata syvä vakuuttuneisuus, että yksin on pärjättävä ja apua ei ole saatavissa tai että avun pyytäminen on syvästi häpeällistä avuttomuuden ja heikkouden paljastamista. Turvallisissa kiintymyssuhteissa on mahdollista kasvaa molemminpuolisuuteen ja jaettuun elämään, elämönhallinnan sijasta.

Yksilökeskeisessä yhteiskunnassa perheen vuorovaikutustakin tunnutaan tarkastelevan ulkopäin, ammatillisesti ja arvioivasti – onko se riittävän toimivaa? Näin siitä tulee yksi riskitietoisuuteen liittyvä osa, eikä normaalia elämää. Ajattelen, että näin käy, kun koulutetut ja tiedostavat vanhemmat lukevat siitä, miten asioiden pitäisi olla, mutta joilta itseltään puuttuu sisäistetty kokemus hyvästä ja riittävän turvallisesta vuorovaikutuksesta ja kokemus kannattelevasta suhteesta. Sisäisesti turvallinen vanhempi ei niin herkästi ajaudu huoli-ajatteluun.

Armo tarkoittaa hyväksyvää kannattelua silloinkin, kun ihminen on täysin kykenemätön hallitsemaan tai ylläpitämään omaa elämäänsä. Se on siis maksimaalista molemminpuolisuutta ihmisen ja Jumalan välillä. Siinä ihmiselämään sisältyvä kärsimys ja pahuus tulee jaetuksi sillä tavoin, että uusi elämä mahdollistuu. Risti ja ylösnousemus ovat kuvia tästä. Kirkon ydinviesti lähettää meidät taistelemaan armollisen elämäntavan puolesta armotonta tapaa vastaan. Armoton elämäntapa on yksinyrittämistä ylisuurten odotusten keskellä tai vaikkapa ainaista huolta rahasta ja ajan riittävydestä. Armollinen elämäntapa kasvaa oman keskeneräisyyden ja avuttomuuden hyväksymisestä ja rakentuu antamisen sekä vastaanottamisen varaan.

Seurakunnat on kutsuttu rakentamaan armollisen elämäntavan keitaita, ”kohtaamispaikkoja”, joissa ihmiset voivat konkreettisesti kohdata ja puhua, tutustua pintaa syvemmillä ja liittyä toinen toiseensa sekä kokea sitäkin kautta hengellisyys aidosti omaan elämäänsä liittyvänä. Yhteisöllisyys ei laskeudu taivaasta, se syntyy rakenteellisilla ratkaisuilla, jotka pohjautuvat osallisuuden kulttuurille. Osallisuus tekee kohteista ja kuuntelijoista toimijoita ja vaikuttajia.

Mitä se voisi olla / tarkoittaa sinun seurakunnassasi ja työssäsi? Porise tästä hetken vieruskaverin kanssa. Miten lisätä seurakuntalaisten, olivatpa he minkä ikäisiä tahansa, vaikuttamismahdollisuuksia, mahdollisuuksia jakaa elämäänsä, myös hengellistä elämäänsä ja liittyä toinen toiseensa syvemmin sinun seurakuntayhteisössäsi?